

هارمونی برای گیتار

لنس بازمن

ترجمه

بهرام سلطانی
پیمان فخاریان

مرکز موسیقی بتهوون شیراز

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور

تهران، پل چوبی، خیابان حقوقی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف
کدپستی ۱۶۱۱۹، صندوق پستی ۴۷۷-۱۹۵۷۵
تلفن: ۷۷۶۰۱۰۲۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳

www.mahoor.com
info@mahoor.com

هارمونی برای گیتار لنس بازمن

ترجمه

بهرام سلطانی پیمان فخاریان

نقاشی روی جلد	ملیحه محسنی
ویراستار ادبی	مهسا عابدی
چاپ اول	۱۳۹۴
تعداد	۲۰۰۰ جلد
لیتوگرافی	کارا
چاپ	جباری
صحافی	نبوت

© حق چاپ محفوظ است.

شابم: ۹۷۹-۰۰-۸۰۲۶۰۴-۸۶-۵ ISMN: 979-0-802604-86-5

فهرست

مقدمه	۶
۱. ماهیت گام‌ها	۷
۲. فواصل	۱۹
۳. توالی اساسی آکوردها	۳۴
۴. انتقال	۴۶
۵. معکوس‌ها	۵۸
۶. تنالیت‌های مینور	۶۵
۷. تأخیر و هفتم نمایان	۸۰
۸. مدولاسیون و آکورد هفتم کاسته	۹۰
۹. آکوردهای بسط‌یافته	۱۰۷
۱۰. پیشرفت‌های اخیر	۱۲۱

علاوه بر این، دورین و آئولین مجبورند از فاصله‌ای یک پرده‌ای میان درجه‌ی هفتم و تونیک بالایی خود عبور کنند. این مسأله (وجود فاصله‌ی یک پرده‌ای) موجب می‌شود که این دو مد آخرین قدم برای رسیدن به هدف را با بی میلی بردارند (این حرکت در مثال ۴ با فلش‌های بالایی نشان داده شده است). این ویژگی‌ها در ملدی‌هایی انعکاس می‌یابند که بر پایه‌ی این گام‌ها هستند. اگر سرعت قطعه زیاد باشد، ممکن است این تفاوت‌ها چندان آشکار نباشد؛ اما در حرکت آهسته به خوبی قابل تشخیص هستند. در مثال ۵، سه جمله وجود دارد که هریک براساس یکی از این سه مد است؛ اما همگی الگویی یکسان دارند. اگرچه هر سه جمله الگوی مشابهی دارند، هر کدام متشکل از نت‌های مد مربوط به خود هستند.

مثال ۵.

ملدی تنظیم شده در آیونین را چندین بار بنوازید. به حرکت اجباری از درجه‌ی هفتم سی به تونیک دو و به حرکات قاطع و قوی یک پرده‌ای از «دو» به طرف بالا به «ر» و «می» گوش دهید. سپس آن را با دو تنظیم دیگر، با حرکات ضعیف یک پرده‌ای به سمت تونیک‌های آنها و عامل بازدارنده‌ی ناشی از فواصل نیم پرده‌ای بین درجات دوم و سوم مقایسه کنید.

اکنون برای مقایسه‌ای کامل‌تر، به جای این جمله‌های کوتاه، از ملدی‌های کاملی که بر پایه‌ی مدهای آیونین، دورین و آئولین هستند، استفاده می‌کنیم (مثال‌های ۸-۶).

مثال ۶. ترانه‌ی سرباز، سرباز (Soldier, Soldier) آیونین

ملدی مثال ۶ تمپویی شبیه به مارش دارد که بر موضوع ترانه تأکید می‌کند. به حرکات قوی و پرتحرک یک پرده‌ای از تونیک دو به درجات دوم و سوم «ر» و «می» گوش دهید. ملدی با عبور از فاصله‌ی نیم پرده‌ای سرانجام به سمت تونیک کشیده می‌شود و همانند آغاز با قاطعیت پایان می‌یابد.

اما ملدی‌های دورین و آئولین (مثال‌های ۷ و ۸) با ملدی آیونین بسیار متفاوت هستند. در گوش دادن به این ملدی‌ها به حرکات صعودی ضعیف کم‌مایه $1\frac{1}{4}$ پرده‌ای (a) و به حرکات افسرده و محزون یک پرده‌ای (b) توجه کنید.

مثال ۷. ترانه‌ای در مد دورین

Where are you go - ing to Sca-bor-ough Fair Pars - ley sage rose - mary_ and thyme_ Re -
Dm Am Dm G Am

mem - ber me to one who lived there_ For she was a true love of mine._
Dm C Dm C Dm

مثال ۸. ترانه‌ای در مد آئولین

There lived a la - dy in the_ West. Some said she had no mar - row. She was
Am G

court - ed by a gent - le - man, and the plough - mans lad in Yar - row.
Am Em G Am

البته باید توجه داشت که تمپوی یک ترانه تأثیر بسیاری بر حال و هوای آن دارد. مرثیه‌ای آهسته در آیونین می‌تواند غم و اندوه ایجاد کند و به‌همین صورت بر پایه‌ی دورین و آئولین ترانه‌هایی وجود دارند با تمپوی سریع که حالتی پرتحرک و چابک دارند؛ اما قصد ما این بود که نشان دهیم این مدها، با فرض داشتن تمپوی یکسان، چه تأثیرات متفاوتی دارند.

نئومدالیته (Neo-modality)

آهنگسازان هیچ‌گاه از توجه به گام‌های مُدال غافل نبودند. در آغاز قرن بیستم، ابداعات آهنگسازی چون کلود دبوسی (Claude Debussy) و رالف ون ویلیامز (Ralph Vaughan Williams) موجب شد مدها حیاتی دوباره بیابند. این دو آهنگساز، با به‌کارگیری عناصر غیرمتداول و قدیمی در آثار مدرن خود، نقش رهبری نئومدالیته را به‌عهده گرفتند. در نئومدالیته، اپیزودها یا پاساژهای طولانی ملدی‌های مُدال، که بعضی مواقع از ترانه‌های محلی یا موسیقی قرون وسطی اقتباس می‌شوند، با هارمونی مدرن ترکیب شده و به‌این ترتیب فضایی آمیخته از کهنه و نو را تجسم می‌بخشند.

گام ماژور (Major Scale)

از درون سیستم مدال، دو گام پدیدار شد که بعدها مشهورترین گام‌ها در موسیقی غرب را به وجود آوردند؛ یکی از این دو گام مینور است که در جای خود بررسی می‌شود و دیگری گام ماژور که در مثال ۹ نشان داده شده است.

مثال ۹. گام دو ماژور

در طول قرن هفدهم، گام ماژور به عنوان پایه‌ای برای موسیقی اروپایی پذیرفته شد. مدت‌ها پیش از شناخته شدن این گام با نام «ماژور»، نوازندگان دوره گرد با عنوان مد آیونین از آن استفاده می‌کردند. شهرت گام ماژور به کمک ترانه‌های آنها و دیگر موسیقی‌های مردمی به اندازه‌ای رسید که موسیقی‌دانان بعضی نت‌های گام‌های مدال دیگر را دیز یا بمل می‌کردند تا ترتیب پرده-نیم پرده‌های آنها مشابه گام ماژور شود. در اواخر قرن هفدهم، گام‌های ماژور و مینور سیستم مدال را تحت الشعاع خود قرار دادند و به عنوان زیربنای اصلی آهنگ‌سازی غربی جایگزین آن شدند.

گام ماژور در مثال ۹ نام خود را از نت تونیک (یعنی دو) گرفته است. این گام دارای دو نیم پرده است که اولی میان درجات سوم و چهارم و دومی میان درجه‌ی هفتم و تونیک بالایی قرار دارد. به خاطر سپردن ترتیب فواصل این گام، به این دلیل که بعدها از آن بسیار استفاده می‌شود، اهمیت دارد.

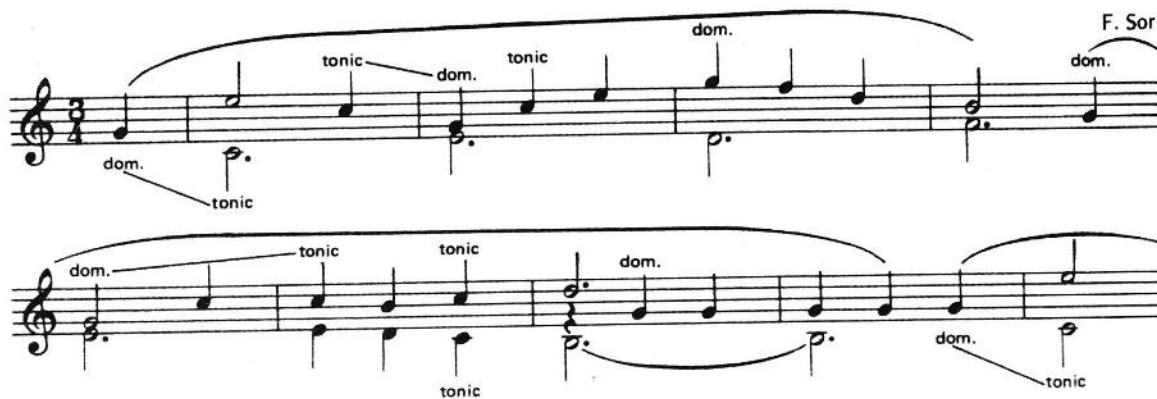
در بررسی این گام تحت عنوان مد آیونین دیدیم که دو فاصله‌ی متوالی یک پرده‌ای در ابتدا و فاصله‌ی نیم پرده‌ای پایانی عواملی هستند که در بیان قاطع و استوار این گام سهیم‌اند. علاوه بر اینها، نیروهای دیگری نیز در این گام دیده می‌شوند که ناشی از نت‌های خاصی هستند که یکدیگر را از نقاط مجاور یا غیرمجاور جذب می‌کنند. این نت‌ها عبارت‌اند از: تونیک، درجه‌ی چهارم و درجه‌ی پنجم (مثال ۱۰).

مثال ۱۰. گام دو ماژور

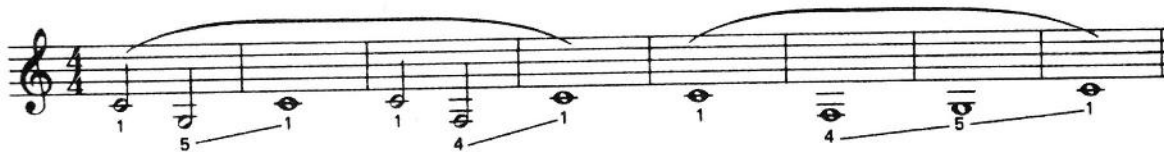
مهم‌ترین نت در گام ماژور، اولین نت آن یعنی تونیک است. برای گام یا تصنیفی که بر پایه‌ی آن قرار دارد، تونیک به منزله‌ی نقطه‌ی اتکاست. این نت همیشه در آغاز یا کمی پس از آغاز ملدی یا خط باس دیده می‌شود؛ علاوه بر این، تونیک نتی است که خطوط ملدی در طی حرکت خود بر آن توقف نموده یا با یکدیگر تلاقی می‌کنند و اغلب اوقات روی این نت پایان می‌یابند.

درجه‌ی پنجم یا نمایان (Dominant) با تونیک پیوستگی بسیاری دارد. نوعی جاذبه و کشش میان این دو نت وجود دارد که در ملدی‌ها و خطوط باس، با عقب و جلو راندن آنها میان این دو نت، ظاهر می‌شود. (مثال ۱۱).

هرچه موسیقی روان تر باشد، فشار جاذبه‌ی بین تونیک و نمایان آن مشهودتر است. در مثال ۱۱، که یک اتود ساده برای گیتار است، اثر متقابل تونیک و نمایان بر یکدیگر دو خط ملدی را به حرکت وامی دارد. این مسأله با پرش مستقیم میان این دو نت یا عبور از دیگر نت‌های گام صورت می‌گیرد. هنگامی که تونیک و نمایان به یکدیگر می‌پیوندند، کشش میان آنها حرکتی قاطع و استوار ایجاد می‌کند. همان‌طور که در اینجا و در مثال ۶ دیده می‌شود، چنین حرکتی اغلب در آغاز جمله و در فرود روی اولین ضرب قوی به کار می‌رود و نیرویی برای شروع حرکت موسیقی فراهم می‌کند. همچنین یک توالی نمایان-تونیک در پایان جمله با پرش قاطع خود باعث می‌شود بر نت آخر، یعنی تونیک به عنوان نت اصلی ملدی و باس تأکید شود. سومین نت مهم در گام ماژور درجه‌ی چهارم یا نمایان فرعی (Subdominant) است. این نت جای پای برای حرکت ملدی و غالباً خط باس، به سمت نمایان است. همچنین ممکن است خط باس به جای رفتن به نمایان، به نمایان فرعی برود و از آنجا به تونیک بازگردد (میزان‌های ۳ و ۴، مثال ۱۲).

مثال ۱۲. خط باس در دو ماژور

خط باس در مثال ۱۲، که تنها متشکل از نت‌های تونیک و نمایان و نمایان فرعی است، نمونه‌ی بسیاری از اتودهای مشهور کلاسیک و همراهی ترانه‌های محلی است. این نمونه‌ی خط باس به خاطر داشتن فرمی ساده، فاقد انعطاف و بداعت به نظر می‌رسد؛ اما با وجود این حرکات آن قاطع و قوی است. تمامی درجات گام براساس رابطه‌ای که با یکدیگر دارند یا موقعیتشان نسبت به تونیک نام‌گذاری می‌شوند. این مسأله که نمایان فرعی به واسطه‌ی مجاورت با نمایان، این نام را به دست نیاورده، بلکه موقعیت آن نسبت به تونیک موجب این نام‌گذاری شده، شاید کمی عجیب به نظر برسد. در گام بالارونده، نمایان چهار درجه بعد از تونیک است و در گام پایین‌رونده نیز نمایان فرعی چهار درجه پس از تونیک بالایی قرار دارد (مثال ۱۳).

مطالب اصلی این کتاب، گام‌ها و ساختمان آکوردهای گیتار کلاسیک، همراهی ترانه‌ها، موسیقی جاز و مدرن است. در ابتدا تمامی آنها به شکلی کلی و عاری از هرگونه زینت و فریاتی که ممکن است ذهن را مغشوش سازند، نشان داده می‌شوند. سپس با بررسی آنها در قسمت‌هایی از قطعات منتخب، کاربرد عملی و تأثیر آنها روشن‌تر خواهد شد. توضیحاتی که همراه این قطعات منتخب آمده‌اند عمدتاً بر موضوع مورد بحث تکیه می‌کنند اما ممکن است اشاره‌ای به مطالب پیشین یا طرح کلی یا زینت‌های تصنیف نیز داشته باشند. هرگاه چگونگی ارتباط نت‌های خاصی از گام‌ها یا آکوردها در مثالی کوتاه قابل بررسی نباشد، این مسأله با ارائه‌ی قسمت کاملی از یک قطعه و گاه تمام قطعه امکان‌پذیر می‌شود. در چنین حالتی ارتباط آکوردها و نت‌هایی آشکار می‌گردد که ظاهراً ربطی به یکدیگر ندارند و در موقعیت‌های متفاوتی قرار گرفته‌اند. این مثال‌ها بیش از نمونه‌های دیگر، بیانگر حالت و فضایی هستند که ترکیب نت‌های آنها ایجاد می‌کنند.

9 790802 604865